

ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВА
LITERARY SCIENCE

УДК 821.161.3.09
<https://doi.org/10.29235/2524-2369-2023-68-2-140-148>

Паступіў у рэдакцыю 07.10.2022
Received 07.10.2022

Л. В. Алейнік

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Мінск, Беларусь

**МАСТАЦКАЕ АСЭНСАВАННЕ САЦЫЯЛІЗАЦЫІ АСОБЫ
Ў ІНШАКУЛЬТУРНЫМ СОЦЫУМЕ Ў АПОВЕСЦІ АЛЕНА БРАВА
“КАМЕНДАНЦКІ ЧАС ДЛЯ ЛАСТАВАК”**

Анотацыя. Исследуется автобиографическая повесть «Комендантский час для ласточек» современной белорусской писательницы Елены Браво. Рассматриваются этапы, функциональные компоненты, общая структура процессов социализации и инкультурации личности, которые нашли отражение в художественном тексте. Определяются проблемы и устанавливаются причинно-следственные связи базовой социализации и последующей адаптации личности в инокультурном социуме. Обосновывается возросшая актуальность автобиографической прозы в связи с процессами всемирной глобализации и индустриализации современного общества, главным объектом воздействия которых является молодое поколение. Анализируется роль художественной литературы как социокультурной практики, содействующей развитию культурной компетентности и продуктивной социализации личности, поскольку основополагающие цивилизационные ценности и их смысловые модели кодифицируются и транслируются в обществе в значительной степени с помощью таких феноменов, как текст и книга. Автобиографическое произведение Е. Браво психологически достоверно отражает содержание социализации – своеобразной конвенции между человеком и обществом, двустороннего процесса освоения индивидом социальных норм и культурных ценностей и их воспроизведения. Утверждается, что повесть «Комендантский час для ласточек» обладает высоким социализирующим потенциалом, является эффективным катализатором рефлексивной деятельности читателя, стимулятором творческого мышления, опосредованным способом постижения норм и правил социально-общественного бытия.

Ключевые слова: Елена Браво, художественная литература, автобиографическая проза, социализация, инкультурация, социальная адаптация

Для цитирования: Алейнік, Л. В. Мастацкае асэнсаванне сацыялізацыі асобы ў іншакультурным соцыуме ў аповесці Алёны Брава “Каменданцкі час для ластавак” / Л. В. Алейнік // Вес. Нац. акад. навук Беларусі. Сер. гуманітар. навук. – 2023. – Т. 68, № 2. – С. 140–148. <https://doi.org/10.29235/2524-2369-2023-68-2-140-148>

Lada V. Aleinik

Belarusian State University, Minsk, Belarus

**ARTISTIC INTERPRETATION OF THE SOCIALIZATION OF PERSONALITY
IN A FOREIGN CULTURAL SOCIETY IN THE NOVEL BY ELENA BRAVO
“CURFEW FOR SWALLOWS”**

Abstract. The author examines the autobiographical novel “Curfew for Swallows” by the modern Belarusian writer Elena Bravo. The stages, functional components, the general structure of the processes of socialization and inculturation of personality, which are reflected in the literary text, are considered. The problems are identified and the cause-and-effect relationships of basic socialization and subsequent adaptation of the individual in a foreign cultural society are established. The article substantiates the increased relevance of autobiographical prose in connection with the processes of global globalization and industrialization of modern society, the main object of which is the younger generation. The article analyzes the general role of fiction as a socio-cultural practice that promotes the development of cultural competence and productive socialization of the individual, since the fundamental civilizational values and their semantic models are codified and transmitted in society largely through such phenomena as text and book. It is revealed that the autobiographical work of E. Bravo psychologically reliably reflects the content of socialization – a kind of convention between a person and society, a two-way process of mastering social norms and cultural values by an individual and their reproduction. It is argued that the

story “Curfew for swallows” has a high socializing potential, is an effective catalyst for the reflexive activity of the reader, a stimulator of creative thinking, an indirect way of comprehending the norms and rules of social and social existence.

Keywords: Elena Bravo, fiction, autobiographical prose, socialization, inculturation, social adaptation

For citation: Aleinik L. V. Artistic interpretation of the socialization of personality in a foreign cultural society in the novel by Elena Bravo “Curfew for swallows”. *Vestsi Natsyyanal' nai akademii navuk Belarusi. Seriya humanitarnykh navuk = Proceedings of the National Academy of Sciences of Belarus. Humanitarian Series*, 2023, vol. 68, no. 2, pp. 140–148 (in Belarusian). <https://doi.org/10.29235/2524-2369-2023-68-2-140-148>

Уводзіны. Цікавасць сучаснай навукі да праблем сацыялізацыі, інкультурацыі, этнакультурных аспектаў самаідэнтыфікацыі асобы стала адказам на запыты, звязаныя з узмацненнем працэсаў глабалізацыі, ростам міграцыйных патокаў, павышэннем культурнай гетэрагеннасці грамадства.

Неабходна падкрэсліць, што паняцці сацыялізацыі і інкультурацыі блізкія паводле значэнняў, іх нярэдка выкарыстоўваюць у якасці сінонімаў. Абодва яны цесна звязаны з публічным жыццём чалавека. Аднак у сучаснай сацыяльна-гуманітарнай навукі абодва тэрміны набылі сваю спецыфіку выкарыстання. Сацыялізацыя – працэс інтэграцыі індывіда ў сацыяльную сістэму шляхам засваення норм, законаў, сацыяльных роляў і каштоўнасцей, якія дазваляюць паспяхова функцыянаваць у грамадстве. Інкультурацыя мае на ўвазе далучэнне чалавека да культуры з яе этнічнымі асаблівасцямі, традыцыямі і звычаямі. Вынікам працэсу сацыялізацыі з’яўляецца сталая *асоба*, канчатковы вынік інкультурацыі – замацаванне якасцей *інтэлігента*.

Складанасць працэсаў сацыялізацыі і інкультурацыі патрабуе разнастайных тэарэтычных падыходаў да выяўлення найбольш эфектыўных форм і метадаў узаемадзеяння чалавека і грамадства. Яшчэ ў пачатку XX ст. акадэмік У. І. Вернадскі адзначаў: “Мы ўсё больш спецыялізуемся не па навукіх, а па праблемах. Гэта дазваляе, з аднаго боку, надзвычайна заглыбіцца ў вывучаемую з’яву, а з другога – пашырыць ахоп яе з усіх пунктаў гледжання” [1, с. 73]. Відавочна, што ў параўнанні з сацыялогіяй, псіхалогіяй, педагогікай і іншымі сацыяльна-гуманітарнымі навукімі роля філалогіі ў даследаванні сацыялізацыі асобы па-ранейшаму застаецца дапаможнай. Між тым сацыяльны вопыт, інтэлектуальны рэсурс, маральна-этычны і эстэтычны патэнцыял, увасобленыя ў мастацкай літаратуры, сацыяльна-камунікатыўныя аспекты мовы як носьбіта інтэлектуальнага мыслення з’яўляюцца надзвычай каштоўным матэрыялам у вывучэнні працэсаў сацыялізацыі і інкультурацыі асобы, патрабуюць пільнай увагі і сістэмнага даследавання.

Прафесар сацыялогіі В. А. Бачынін падкрэслівае: “У літаратурна-мастацкіх тэкстах шмат такіх семантычных, аксіялагічных і нарматыўных фігур, якія пры перамяшчэнні ў сацыялагічную дыскурсіўную прастору выяўляюць уласцівасці канверсавання. Гэта, напрыклад, стэрэатыпы (тыпы) сацыяльных паводзін людзей у розных сітуацыйных кантэкстах: ад банальна-паўсядзённых да экстрэмальных і эпахальна значных. Літаратура пры ўсім яе імкненні да індывідуалізацыі, пры ўсёй яе любові да прыватнага і адметнага заўжды выступала лаўцом і фіксатарам тыпавых мадэляў сацыяльных паводзін чалавека. Сацыялогія тут прыходзіць на ўжо ўзаранае поле, і ёй ніхто не забараняе разумна, узважана і ўдзячна карыстацца літаратурна-мастацкімі напрацоўкамі і ўвасабляць у генералізуючыя, тыпалагізуючыя, каўзальна-дэтэрмінаваныя формы тое, што ў мастакоў слова прапісана ў дэталі і суправаджаецца тонкімі змястоўнымі нюансіроўкамі” [2, с. 107]. Насамрэч філалагічны аналіз мастацкага тэксту, які спалучае літаратурназнаўчы, лінгвістычны і культурна-гістарычны падыходы, забяспечвае ўсебаковае асэнсаванне літаратурнага твора ў адзінстве формы і зместу, выяўляе рознаўзроўневыя сутнасныя сэнсы. Вывучэнне мастацкіх твораў, у якіх адлюстраваны працэсы інтэграцыі ў сацыяльную сістэму, этапы сацыялізацыі і інкультурацыі асобы, набываюць у сучаснай навукавай прасторы асаблівую актуальнасць.

Найбольш непасрэдна праблемы сацыялізацыі і інкультурацыі раскрываюцца мастацкай літаратурай праз *персаніфікацыю* – звязанне наратыву (апавядальнай плыні) з вобразам чалавека. У мастацкай прозе заўсёды персаніфікуюцца не толькі наратыўныя (апавядальныя) інстанцыі (суб’екты), але і фонавыя элементы сюжэтаў, наколькі гэта дазваляюць магчымасці жанру, выбранага аўтарам.

Мэта артыкула – прааналізаваць аўтабіяграфічную аповесць сучаснай беларускай пісьменніцы Алены Брава “Каменданцкі час для ластавак” (2002), дзе глыбока раскрываюцца праблемы адаптацыі асобы ў іншакультурным соцыуме.

Задача артыкула – вызначыць адлюстраваныя пісьменніцай праявы сацыялізацыі і інкультурацыі ў лёсе аўтабіяграфічнага персанажа (маладой дзяўчыны), што мусіць сталець у чужой экзатычнай краіне. Асноўныя метады даследавання – культурна-гістарычны і цэласны аналіз мастацкага тэксту.

Асноўная частка. Неабходна падкрэсліць, што праблемы сацыякультурнай інтэграцыі і адаптацыі актуалізаваліся ў постсавецкай сацыялогіі і гуманітарыстыцы ў цэлым яшчэ напрыканцы ХХ ст.: гэта было непасрэдна звязана з маштабнымі палітычнымі падзеямі – распадам СССР і разбурэннем “жалезнай заслоны”. Шэраг прынятых законаў дазволіў былым савецкім грамадзянам легальна і без ранейшай прававой ускладненасці выязджаць у замежныя краіны на вучобу, працу і пастаяннае месца жыхарства. У гэтых умовах ад’езд грамадзян з былога Савецкага Саюза рэзка павялічыўся, набыў масавы характар і атрымаў вызначэнне “чацвёртай хвалі” эміграцыі [3], якая адрознівалася ад папярэдніх беспрэцэдэнтнай фемінізацыяй – пераважную большасць мігрантаў складалі жанчыны [4]. Натуральна, імкненне жанчын да пераезду ў іншыя краіны свету было абумоўлена разнастайнымі фактарамі (ідэалагічнымі, адукацыйнымі, прафесійнымі і інш.), але перадусім – надзвычайна складанымі сацыяльна-бытавымі абставінамі перыяду “перабудовы” [5]. Пераход да рынкавай эканомікі, які суправаджаўся грашовай рэформай, лібералізацыяй коштаў і прыватызацыяй вытворчых прадпрыемстваў, зрабіўся прычынай фінансавага крызісу – катастрофічнай інфляцыі, страты насельніцтвам банкаўскіх зберажэнняў, беспрацоўя, таварнага дэфіцыту і масавага збыднення. “Інтэрнацыянальны” шлюб і выезд за мяжу пачаў разглядацца многімі жанчынамі як адзіны спосаб вырашыць матэрыяльныя праблемы і атрымаць сацыяльную абароненасць [6]. Аднак жыццё ў іншых краінах, дзе законы і культурныя нормы істотна адрозніваліся, дастаткова часта ператваралася для імігрантаў у сапраўднае выпрабаванне. Нярэдка адчуванні неадольнасці культурнай дыстанцыі і немагчымасці адаптацыі ў новым асяроддзі прыводзілі да стрэсу, дэпрэсіі і ў выніку змушалі да вяртання на радзіму.

У аснову аповесці А. Брава “Каменданцкі час для ластавак” пакладзены асабісты вопыт аўтара – сацыяльна-палітычныя падзеі, якія адбываліся ў нашай краіне ў другой палове 1980-х гадоў, і абставіны прыватнага жыцця, што падштурхнулі да эміграцыі на Кубу. У інтэрв’ю літаратурна-мастацкаму часопісу “Нёман”, раскажваючы пра пачатак сваёй літаратурнай працы, пісьменніца засведчыла: “На першым курсе (факультэта журналістыкі БДУ. – Л. А.) падрыхтавала да публікацыі зборнік вершаў, на другім – пазнаёмілася са сваім будучым мужам-кубінцам, праз год у нас нарадзілася дачка Крысціна. А яшчэ праз два гады мы з’ехалі на Кубу. <...> Сама аповесць была напісана на адным дыханні, але ёй папярэднічалі дзённікі, якія я вяла на Кубе ў пачатку 1990-х, то бок за 12 год да таго, як рукапіс лёг на стол у рэдакцыі часопіса “Маладосць”. Гэта літаратурны тэкст, заснаваны на рэальным жыццёвым вопыце. Усе дэталі кубінскага побыту сапраўдныя, а падзеі, якія апісваюцца, адбываліся на самай справе і дакладна ў тых месцах, дзе яны адбываюцца ў аповесці. Можна зараз паехаць у Сант’яга-дэ-Куба і прайсці з кнігай па горадзе, спраўджаваючы назвы вуліц, крам, кавярняў і музеяў, пастаяць у чэргах за нармаванымі прадуктамі і пачуць тыя ж фразы, якія прамаўляюць кубінцы ў аповесці, убачыць лозунгі на фасадах будынкаў. Усе дэманстрацыі і дзяржаўныя святы, вучэнні на амерыканскай ваеннай базе ў Гуантанама датуюцца дакладна. Нават кошты строга адпавядаюць тым, што былі ў той перыяд” [7, с. 4]. Імя галоўнай гераіні твора – Алеся Брава – гэтаксама падкрэслівае аўтабіяграфічнасць мастацкай гісторыі, яе спавядальны характар.

Дзяўчына з раённага беларускага гарадка, ад імя якой вядзецца апавед, – маладая пісьменніца, студэнтка факультэта журналістыкі сталічнага ўніверсітэта – падчас вучобы пазнаёмілася з Рэйнальда, прыгожым юнаком з Рэспублікі Куба. Маладыя людзі пакахалі адзін аднаго, і неўзабаве Алеся зразумела, што ў іх будзе дзіця. Цяжарнасць кардынальна змяніла ўсе жыццёвыя планы паспяховай студэнткі і фактычна адразу яна задумалася аб пераездзе ў іншую краіну, на радзіму мужа: “Пяшчота імгненна разраслася ўчэпістымі парасткамі, апляла, як плюшч ці павітуха, маю свабоду, ад якой я ў тое ж імгненне без ваганняў адмовілася: камандзіроўкі ад маладзёжных рэдакцый, ксеракопіі Бродскага і Мандэльштама, мае ўласныя паэтычныя творы, якімі зацікавіўся сталічны часопіс, – усё было з радасцю прынесена ў ахвяру. І ў той майскі дзень, калі мы з Рэйнальда будзем доўга ехаць на тралейбусе, а потым станем у хвост страшнай

кіламетровай змяі, якая пачынаецца на бальнічным ганку; калі ад шоргату слоў “Гомель... Брагін... Хойнікі...” мяне ўпершыню пачнуць калаціць дрыжыкі і я бездапаможна захіну кофтай досыць вялікі жывот; калі праз тры гадзіны – дастаяліся, нарэшце, – урач паднясе дазіметр да маёй шчытавідкі, а потым, пахітаўшы галавой, штосьці скажа медсястры і тая зробіць чарговы, пэўна, трохтысячны за дзень запіс у журнале, – я буду ўжо ведаць, што завязу сваё зайчанятка ў казачную краіну, дзе пальмы падобныя да Шывы ў танцы і дзе ніколі не бывае радыеактыўных дажджоў” [8, с. 51]. Менавіта небяспечная экалагічная сітуацыя на радзіме, звязаная з аварыяй на Чарнобыльскай АЭС (што адбылася літаральна напярэдадні падзей, пра якія ідзе гаворка ў апо-весці), з’яўляецца асноўнай прычынай, каб адважыцца на эміграцыю.

Аднак не толькі пагроза наступстваў тэхнагеннай катастрофы падштурхнула беларуску шукаць прытулку на чужыне. Нарадзіўшы дачушку ў раённай бальніцы, дзе “лютаваў стафілакок”, маладая маці заразілася інфекцыяй і ўрэшце апынулася на аперацыйным стале. Пасля выхаду з бальніцы, нягледзячы на цяжкі стан здароўя, ёй даводзіцца фактычна адной клапаціцца пра дзіця і вырашаць усе бягучыя праблемы. Сацыяльна-эканамічны крызіс, які адбыўся на постсавецкай прасторы напрыканцы 1980-х гадоў, надзвычайна ўскладніў бытавое жыццё – ранейшыя тавары масавага спажывання зрабіліся недасяжным дэфіцытам. Каб набыць харчовыя прадукты, лекі ці элементарныя гаспадарчыя дробязі, трэба было выстойваць у доўгіх чэргах або пераплочваць спекулянтам: “Што тычыцца Рэйнальда, ён спакойна працягваў вучобу ва ўніверсітэце, у той час як на правінцыяльнай сцэне разыгрываўся спектакль тэатра аднаго актёра, дакладней – актёркі: у адзінай постаці сумяшчаліся ролі маці і таты <...>; на стале расла гара канспектаў, а ў ванным пакоі – гара пялюшак; давялося пачаць працаваць, каб утрымліваць сям’ю” [8, с. 53–54].

Складанае матэрыяльнае становішча і невыносныя бытавыя ўмовы яшчэ больш павялічылі расколону ў адносінах Алесі з маці. Цеплыні і блізкасці, як падкрэслівае гераіня-апавядальніца, паміж імі ніколі не было, але менавіта адсутнасць мацярынскай падтрымкі ў крытычны момант робіцца для дзяўчыны асабліва балючай і крыўднай: “О, яна валодала здольнасцю прымусяць мяне пачувацца вінаватай, нават калі аб злосным намеры не магло ісці гаворкі (“З-за вашых хвароб я страціла апетыт! Я зусім дрэнна сплю!” – усё гэта артыкулявалася гучна, з добра разыгранай інтанацыяй непадробленага трагічнага пафасу), і цень уласнай віны цягнуўся за мной па жыцці, бы надакучлівы паклоннік. Журботных устаноў нахштальт лякарняў яна проста не выносіла: за тры месяцы маёй хваробы была ў мяне толькі аднойчы... <...> Але затое, калі гаворка ішла пра поспехі – пра маё школьнае золата і срэбра на рэспубліканскіх алімпіядах па мове і літаратуры, публікацыі ў гарадской газеце <...> – пра гэта неадкладна інфармаваліся суседзі і саслужыўцы, з годнасцю, вартай каралевы-маці, прымаліся віншаванні. <...> Пакуль я валялася ў лякарні <...> клопат пра Карыну ўзяла на сябе мая старэнькая бабуля, бацькава маці, але ў хуткім часе дзядуля <...> зваліўся з інфарктам, і старыя больш не маглі даглядаць праўнучку, якая, дарэчы, стварала шмат праблем: у яе выявіўся вывіх тазасцегнавага сустава, і яна суткі напярэдня крычала ў сваіх распорках, не жадаючы злазіць з рук” [8, с. 53]. Усе гэтыя абставіны прывялі гераіню да канчатковага рашэння: “выбару “ехаць – не ехаць” фактычна не засталася” [8, с. 51].

Безумоўна, пераезд у іншую дзяржаву на пастаяннае месцапражыванне амаль заўсёды звязаны са спадзяваннямі на лепшы ўзровень жыцця – фінансавую забяспечанасць, камфортныя ўмовы быту, сацыяльныя гарантыі, спрыяльныя ўмовы самарэалізацыі. Аднак нярэдка мігранты знаходзяцца ў палоне стэрэатыпаў, іх уяўленні пра менталітэт, традыцыі і культуру пэўнай краіны зусім не адпавядаюць рэальнаму стану рэчаў. Камунікатыўныя цяжкасці – гэта толькі маленькая частка тых праблем, якія даводзіцца пераадолюваць у чужым грамадстве, нечаканасцю можа зрабіцца і экзатыка мясцовых звычаяў, і тэмперамент жыхароў краіны, і нават клімат. Сацыялізацыя ў новых умовах адбываецца, як правіла, доўга і складана, вымагае духоўнай вытрымкі, стрэсаўстойлівасці.

Гераіня аповесці перажывае шокавыя ўражанні літаральна з першых крокаў на новы зямлі – як толькі ступіла з трапа парахода на цвёрдую глебу. Узрушэнне выклікалі старыя аварыйныя аўтамабілі без шкла і дзверцаў, якія з грукатам імчалі па дарогах, вульгарныя да непрыстойнасці ўборы кубінак, мілітарысцкі стыль адзення мужчын, суцэльная мітусня, што панавала навокал,

манера людзей гучна размаўляць – амаль крычаць, невыносная спякота. Уразіла кубінскае жытло – маленькія домікі, якія шчыльна ляпіліся адзін над другім, нагадваючы ластаўчыны гнёзды.

Парадаксальнай зрабілася сама сітуацыя, у якой апынулася маладая жанчына ў чужой краіне. З аднаго боку, яе праследуе гнятлівае адчуванне ізаляванасці і душэўнай адзіноты, а з другога – адсутнічае фізічная магчымасць пабыць у гэтай адзіноце, схавацца ад чужых вачэй: “На трэці дзень знаходжання ў Сант’яга-дэ-Куба <...> я пачала пакутаваць ад “сіндрому зняволенага”, добра вядомага па студэнцкіх будатрадах... <...> Унутраных двярэй у большасці кубінскіх дамоў няма, як няма і аніякіх агароджаў звонку: усё расхінута насцеж, пранізана духам сумеснага вулля. Мая “спальня” адгароджана ад “залы” толькі шырмай з кавалка бруднае драпіроўкі; “зала” па-тутэйшаму – нешта сярэдняе паміж вітальняй і гасцёўняй, сюды ўваходзяць з вуліцы, прычым аніякіх табе ганкаў і прыступак: выкладзеная кафляю падлога проста пераходзіць у тратуар” [8, с. 17].

Як высветлілася, летуценныя ўяўленні герані пра бесклапотнае і добраўпарадкаванае жыццё на Востраве свабоды не мелі нічога агульнага з сапраўднасцю. Яна марыла трапіць у райскі Эдэм, дзе жыццё ператвараецца ў суцэльную асалоду. Вядома ж, на Кубе не бывае зімы, там растуць апельсіны і бананы, там самыя шыкоўныя ў свеце пляжы з белым пясочкам, Атлантычны акіян з каралавымі рыфамі, на ўзбярэжжы якога раскашуюць пальмы, а на вуліцах гарадоў круглы год цвітуць кветкі. Аднак рэальнасць апынулася іншай – “у бананава-цукрова-кававым раі апельсіны атрымліваюць толькі цяжкахворыя, кава і цукар – па тархетах” [8, с. 11]. Беднасць, пустыя паліцы ў крамах, жахлівыя ўмовы быту – з усім тым сацыяльным бязладдзем, ад якога ратавалася беларуска Алеся, з’язджаючы з радзімы, яна сутыкнулася ў чужой краіне. З той розніцай, што на Кубе ўсё было значна горш: “Тады, у васьмідзясятых, мы мелі звычку, досыць беспадстаўную, як высветлілася, кідаць, не задумваючыся: “У нашых крамах нічога няма”, – нам і прымроіцца не магло, што ёсць краіна, дзе тую метафару трэба разумець літаральна. Ну, хіба можна назваць крамай месца, дзе пасярод мармуровага <...> прылаўка, быццам тая біблейская авечка, што адбілася ад статка, самотна пасвілася талерка з брутальнае гліны ды на драцяных “плечыках” боўталася нейкая рабочая адзежына? Урэшце, прадуктовыя крамы ўражвалі яшчэ мацней: на паліцах стаялі – па картках дзесямі! – адно бляшанкі савецкай згущонкі. Прадаўшчыцы спакойна спалі, уладкаваўшыся ў куточку: скрасці ўсё роўна не было чаго. Па любую драбязу – ад шнуркоў да пялюшак – адразу выстройваліся кіламетровыя чэргі, ачэпленыя паліцыяй” [8, с. 14–15].

Напаўгалоднае існаванне суправаджалася невыноснай антысанітарыяй – мыйныя сродкі лічыліся раскошай, у дамах кубінцаў па-гаспадарску адчувалі сябе пацукі і вялізныя прусакі-кукарачы, на якіх мясцовыя жыхары не звярталі ніякай увагі. Вада ў спякотнай краіне, як і ўсё астатняе, з’яўлялася дэфіцытам, таму падтрымліваць элементарную гігіену было дастаткова складана: “Ні ваннага пакоя, ні душа ў доме няма: у закутку нашай “спальні”, амаль побач з ложкамі, ёсць нічым не адгароджаная ніша ў сцяне, дзе падведзена вада, зразумела, халодная, што цячэ з крана раз у тры дні, гэта і ёсць слынны “дзень вады”, якога чакае ўся Куба” [8, с. 26]. Інакш кажучы, доўгачаканы рай, пра які марыла геранія, апынуўся сапраўдным пеклам.

Маладая жанчына змушана прыстасоўвацца да мясцовага ладу жыцця – засвойваць іспанскую мову, спраўляцца з гаспадарчымі справамі, стаяць на гарачыні ў вялізных чэргах, гатаваць кубінскія стравы з мінімальнага набору інгрэдыентаў. Тыднёвы “мандада” – набор прадуктаў і тавараў першай неабходнасці, якія адпускаюцца па “тархеце” (адмысловай картцы, што з’яўляецца галоўным дакументам для выжывання), утрымлівае “адну лібру рысу, невялічкія пакункі з чорнай фасоліяй і гарохам, пачак цыгарэт, пачак запалак, трошкі цукру, трошкі кавы” [8, с. 10]. Алеся нават знайшла магчымасць зарабляць грошы, выгадна прадаючы нейлонавыя стужкі, якія ў звычайных паштовых канвертах дасылае ёй з Беларусі сястра. Да гэтых стужак, як і да пластыкавых кветак, падкрэслівае апавядальніца, у кубінцаў “дзікунская жарсць”. Апроч таго, яна вяжа “карункавыя каўнерыкі, швэдры з мексіканскага акрылу, пінеткі для немаўлят <...>. Разлічваецца звычайна прадуктамі...” [8, с. 45]. Сацыяльныя ролі, да якіх геранію абавязваюць статусы гаспадыні, жонкі, маці, нявесткі, яна выконвае механічна, але прыняць такі стан рэчаў як належнае Алеся не можа сябе прымусяць ніякім чынам, яе існаванне робіцца ўсё больш невыносным.

Адметна, што нават калі з гераіняй здарылася няшчасце (спатыкнуўшыся на цёмнай вуліцы, яна зламала нагу), то гэта не столькі засмучае яе, колькі радуе: “Пералом нагі на паўтара месяца выратаваў мяне ад хлебных чэргаў... <...> Не мне, з маім кліматычным сіндромам, як называюць тутэйшыя ўрачы мае прыступы галавакружэння і млосці да страты прытомнасці, раўняцца з мажымі мулаткамі, якія нават час чакання ў чарзе выкарыстоўваюць для таго, каб завесці шашні з прахожымі мужчынамі...” [8, с. 56]. Безумоўна, Алеся мае магчымасць вярнуцца на радзіму, але, паводле кубінскіх законаў, не можа забраць з сабой дачку без дазволу мужа. А гэта значыць, што пра вяртанне не варта нават думаць.

Аднак з неўладкаванасцю быту, спякотным кліматам і нават неадступным адчуваннем голаду Алеся крыху звыклася, а вось мясцовыя норавы, звычкі, грамадскія ідэалы і культура міжасобных узаемадасягненняў выклікаюць у яе катэгарычнае адпрэчванне. Бянтэжыць агульная бесцырымоннасць, з якой староннія людзі ўступаюць у размовы, задаюць некарэктныя пытанні, нахабна лезуць у асабістае жыццё, робяць заўвагі і даюць парады. Непрымальнымі для яе з’яўляюцца надзвычайна разняволеныя паводзіны кубінскіх жанчын у адносінах з мужчынамі: “Жанчыны на Кубе не разумеюць тых рамантычных пачуццяў, якія псуюць кроў экзальтаваным славянкам. Для большасці з іх каханне гэта перш за ўсё секс. Кубінка не пасаромеецца ў цябе на вачах заляцацца да твайго мужа. Легчы ў ложак яна без комплексаў прапаноўвае першая...” [8, с. 64]; “Я заўважыла: сабраўшыся разам, кубінкі гавораць, як правіла, пра секс, а беларускія жанчыны пра ежу і спосабы яе прыгатавання” [8, с. 56].

Са здзіўленнем і нават прыкрасцю ўспрымае гераіня невытлумачальны кубінскі аптымізм і бясконцую жыццяроднасць, што зусім не адпавядаюць тым жабрацкім умовам, у якіх жывуць гэтыя людзі: “...Сапраўднае жыццё кубінцаў пачынаецца а шостае гадзіне вечара, калі спадае спякота, жанчыны здымаюць бігудзі, дзяўчатак апранаюць у пышныя карункавыя строі і завязваюць ім тые самыя стужкі, якімі мы забяспечылі паўтузіна кварталаў; закаханыя, узяўшыся за рукі, пакідаюць дамы, каб хадзіць па горадзе, удзельнічаць у фэстах, якія ладзяцца тут жа, у скверах: музыка, танцы да раніцы, мімалётныя секс-прыгоды; з карнавальнай лёгкасцю ўспываюць раманы, якія гэтак жа лёгка гаснуць пад промнямі сонца. Ну, а працоўны дзень – так, сумны, але непазбежны дадатак да вечнага свята жыцця, якому не перашкаджаюць ні пустыя страўнікі, ні адсутнасць вады і электрычнасці” [8, с. 34]. Алеся не разумее абсалютнай адсутнасці ў мясцовых людзей жадання палепшыць свой дабрабыт, зрабіць прафесійную кар’еру, дасягнуць больш высокага сацыяльнага статусу.

Неспасцігальнай з’яўляецца нацыянальная самасвядомасць кубінцаў – іх фанатычны патрыятызм, адданасць ідэалам рэвалюцыі, апантанае захапленне асобай Камандантэ, у адрас якога нельга дазволіць сабе ніводнай крытычнай заўвагі не толькі ў размове са староннімі людзьмі, але нават з самымі блізкімі. Менавіта з-за неасцярожнай фразы адносна дзяржаўнага лідара адбыўся першы сур’ёзны канфлікт у Алесі з мужам. Не менш эмацыянальна рэагуе гэтаксама свая кроў, якая скаргу нявесткі на недахоп прадуктаў успрымае як абразу:

“ – У цяжкі для Рэвалюцыі час <...> трэба ўмець абыходзіцца найменшым. Ёсць у цябе сёння талерка рысу – добра, няма – таксама добра. Усё астатняе – мяса, яйкі, масла – гэта буржуазная раскоша. Камандантэ заклікае зацягнуць рамяні на апошнюю дзірку – і кожны кубінец павінен гэта зрабіць!

– А калі Камандантэ запатрабуе наогул нічога не есці?

Феліпа гнеўна ўскідвае галаву <...>:

– Камандантэ варта толькі загадаць! Асабіста я хачу аднаго: памерці раней, чым сканае Камандантэ!” [8, с. 27].

У аповесці А. Брава выразна паказана, што сацыялізацыя – засваенне сацыяльных законаў і роляў – адбываецца хутчэй, чым інкультурацыя – засваенне культурных норм і звычаяў. Культура ў розных краінах мае значна большую спецыфіку, чым сацыяльная структура: “Сацыялізацыя – з’ява ўніверсальная, інкультурацыя – культурна-спецыфічны феномен” [9, с. 47–48]. Выконваць сацыяльную ролю паводле таго ці іншага статусу нашмат прасцей, чым унутрана прыняць чужы лад жыцця. Паўсядзённасць – гэта эманцыя сацыяльнасці, бягучае жыццё – змушае да выканання пэўных функцый, якія з цягам часу робяцца звыклымі. Гераіня аповесці паступова

пераадольвае культурны шок, але яе крытычнасць ва ўспрыманні навакольнай рэчаіснасці не змяншаецца, наадварот – лад, формы жыцця выклікаюць усё большае ўнутранае супраціўленне. Неадступны адчуванні расчараванасці, дыскамфорту і адчужанасці выклікаюць у маладой жанчыны непрымірымае абурэнне. Параўноўваючы сапраўднасць і мінулае, яна пачынае зусім па-іншаму ацэньваць сваё былое жыццё і разумець катастрафічную памылковасць зробленага кроку. Згадваючы гісторыю напісання аповесці, якая склалася з дзённікавых накідаў, асэнсоўваючы свой рэальны жыццёвы вопыт, пакладзены ў аснову твора, пісьменніца А. Брва засведчыла: “Эмоцыі перапаўнялі, і неабходна было выявіць іх словам: іншага спосабу пазбыцца стану афекту я не ведаю. Я ж збіралася застацца там назаўсёды, у мяне і пашпарт быў аформлены на пастаяннае жыхарства, так што ні пра якія “творчыя праекты” размова не ішла. І толькі паступова, адкрываючы для сябе чужы свет, я ўсведамляла каштоўнасць уласнага – сваёй радзімы, душы, культуры. І расло нежаданне асімілявацца, прыстасоўвацца, мімікрыраваць. Думаецца, гэтую асаблівасць – паступовасць разумення – мне ўдалося перадаць гераніні аповесці Алесі, якая пачынае з пошукаў асабістага шчасця, а завяршае пратэстам супраць “жыцця, якое ёсць не-жыццё” [7, с. 4]. У творы насамрэч не толькі маляўніча, але псіхалагічна дакладна адлюстраваны складанасці сацыялізацыі гераніні ў новым асяроддзі, яе намаганні адаптавацца, засвоіць чужую культуру і лад жыцця. Але ўсе гэтыя спробы засталіся безвыніковымі.

Зусім натуральна, што ва ўмовах іншакультурнага існавання чалавек шукае стасункаў з суайчыннікамі – з тымі, хто блізкі паводле менталітэту, светаадчування, хто здольны выслухаць, зразумець яго праблемы, падтрымаць словам і дапамагчы пераадолець эмацыянальную спустошанасць. У апавядальную плынь твора ўведзены некалькі гісторый імігрантак-беларусаў, якія ўжо даволі працяглы час пражылі на Кубе. Усе яны прыехалі ў экзатычную краіну са спадзяваннем на асабістае шчасце і ўладакаванае жыццё, аднак ніводная не атрымала нічога з таго, на што разлічвала. Пры гэтым вяртацца на радзіму ніхто з іх не збіраецца, бо ў кожнай на тое свая прычына. Хтосьці не хоча прызнацца “ў паразе” сваякам ды знаёмым – баіцца ганьбы, асуджэння ці злараднасці; хтосьці, як і сама апавядальніца, не можа пакінуць востраў з-за немагчымасці вывезці дзіця; некаторым, як былой “дзетдомаўцы” Ірыне, проста няма куды вяртацца. Усе жанчыны, хоць самі “трапілі ў пастку”, імкнуцца падбадзёрыць новую сяброўку, раяць вучыцца, “гледзячы ў калюжыну, не бачыць бруду, а бачыць адлюстраванне сонца” [8, с. 21]. Зямлячка Ліда, імігрантка з васьмігадовым стажам, настойліва запэўнівае: “Галоўнае – не параўноўваць. <...> Жыць, у рэшце рэшт, можна ўсюды” [8, с. 21]. Аднак насуперак усім парадам Алеся не можа заплюшчыць вочы на навакольную рэчаіснасць, яе ўсё больш даймае пакутлівая настальгія: “...А як там мой родны горад, ахінуты пурпуровым плашчом восені? Тут дрэвы не скідаюць лісця: у іх, як і ў жыхароў тутэйшых месцаў, перманентнае свята жыцця і лета. І больш за ўсё мне не хапае менавіта восеньскіх дрэў, дрэў-паломнікаў, што выправіліся пакланіцца святыням, – улегцы, без лісця, ім зручней і маліцца, і плакаць; не хапае азяблага, у гусінай скуры драбнюткіх зорак, неба над Беразіной, сюррэалістычнай акварэлі бледна-ліловых прыцемкаў і цішыні, што спее ў ствалах да вясны, як павольная кроў. Памяць з хітрасцю наёмнага забойцы ўсюды змайстравала мне пасткі, уцягнуўшы ў змову нявінныя рэчы, вось, прыкладам, гэтую суценку, у ёй я танцавала на выпускным балі з хлопчыкам і была трошкі закаханая...” [8, с. 57].

Як высветлілася, на чужыне не хапае самага элементарнага, пра што раней нават не думалася, – прыродных відарысаў, звычайных і зразумелых людзей, роднай мовы, простых і любімых з дзяцінства страў. Адсутнасць усяго гэтага пазбаўляе геранію адчування паўнаватраснасці жыцця. Алеся ўсё больш пераконваецца, што паміж ёю і мясцовым атачэннем – неадольная дыстанцыя, духоўная блізкасць і эмацыянальнае паразуменне паміж імі недасягальныя. Хаця канчаткова прызнацца самой сабе, што ўсе яе ўчынкi (шлюб, уцёкі з радзімы, абсалютнае няведанне краіны, у якой меркавала застацца і з якой звязвала не толькі сваю будучыню, але будучыню сваёй дачушкі) былі надта легкадумнымі, яна не можа.

У артыкуле “Філалогія як маральнасць” акадэмік М. Л. Гаспараў зрабіў наступнае назіранне: “Кнігі адказваюць нам не на тыя пытанні, якія задаваў сабе пісьменнік, а на тыя, якія ў стане задаць сабе мы, а гэта часта вельмі розныя рэчы. Кнігі атачаюць нас, як люстры, у якіх мы бачым толькі ўласнае адлюстраванне; калі яно не паўсюль аднолькавае, то гэта з-за таго, што люстры

крывыя, кожнае па-свойму. Філалогія займаецца менавіта пабудовай гэтых люстраў – не выявамі ў іх, а матэрыялам іх, формай іх і законамі слоўнай оптыкі, якая ў іх дзейнічае. Гэта дазваляе ёй доўгім абходным шляхам уявіць сабе і твар люстраных спраў майстра, і наш уласны твар – сапраўдны, няскрыўлены” [10, с. 201]. У аўтабіяграфічнай аповесці А. Брва акцэнт уе ўвагу на неспрыяльных жыццёвых умовах і абставінах, з-за якіх гераіня твора з’язджае з радзімы на Кубу, а пасля – з-за якіх хоча вярнуцца дадому. Відавочна, што ва ўсіх сваіх нястачах дзяўчына схільна вінаваціць каго заўгодна – школьную настаўніцу, сяброўку-зрадніцу з паралельнага класа, уласную маці, дактароў, дзяржаву, пазней – мужа, свякроў, дзяржаўнага консула, кубінскую ўладу і агульны лад жыцця ў чужой краіне. Толькі да самой сябе ў Алесі няма ніякіх прэтэнзій. Наадварот, сябе яна пазіцыянуе выключна станоўча – выдатніца-медалістка, паспяхова студэнтка, рамантычная кніжніца, творча адораная асоба, да якой несправядліва ставіцца ўвесь навакольны свет. Збыткоўная шчырасць у апісаннях інтымнага жыцця гераіні, празмернасць “аголена-бязлітаснай фізіялагічнасці” (І. Шаўлякова) па-свойму падкрэсліваюць мэтанакіраванае імкненне аўтара да спавадальна-пакутніцкага наратыву. Пафас твора – гэта суцэльная крыўда. Але якраз журботныя нараканні на лёс выяўляюць інфантальнасць прэтэнзій гераіні, дэманструюць яе схільнасць да эскапізму.

Сталеючы, Алеся крытычна асэнсоўвае сітуацыю, у якой апынулася, дакарае сябе: “Дурненькая, я спадзявалася, што здолею **выскачыць** праз каханне да мужчыны” [8, с. 70]. Інакш кажучы, шлюб з іншаземцам разглядаўся гераіняй як сацыяльны ліфт, як механізм дасягнення пэўных жыццёвых прывілеяў. Па вялікім рахунку, нават само пачуццё кахання ў дзяўчыны было несапраўднае, ілюзорнае, не столькі да рэальнага чалавека, колькі да ўласных рамантычных асацыяцый, якія звязваліся ў яе свядомасці з вобразам кубінскага студэнта: “Галасы Хуліо Іглесіаса, Хасэ Велеса, Раберта Карласа, Мануэля Серата, Сільвія Радрыгеса... <...>. Акрамя песень былі і літаратурныя згадкі: Лорка, Гарсія Маркес, Карпенцьер, Лопэ дэ Вега... Я прымярала на Рэйнальда, які нічога не падазраваў, то адну, то другую рамантычную маску. Верагодна, калі б мой каханак размаўляў на якой-небудзь мове пушту, нічога б не адбылося...” [8, с. 50–51]. Расчараванне ў абранніку, які насамрэч апынуўся зусім не такім, якім Алеся ўяўляла яго ў сваіх фантазіях, разуменне бесперспектыўнасці далейшага сумеснага жыцця абрынулі маладую жанчыну ў роспач: “Куды было бегчы ад той сілы, якая раней захінала мяне, а цяпер душыць і плюшчыць маё жыццё, быццам бы яно ўсяго толькі какосавы арэх?” [8, с. 70–72]. Алеся рашаецца на рызыкаўны крок, літаральна на парушэнне дзяржаўнага закона Рэспублікі Куба – з’язджае з краіны, падманам забраўшы з сабой маленькую дачку. Калі абысці ўвагай шэраг фактаў (разбурэнне сям’і, жорсткасць учынку гераіні ў адносінах да мужа і свекрыві, пазбаўленне дзіцяці бацькі), то можна сказаць, што аповесць мае аптымістычны фінал. Жанчына вяртаецца на радзіму, і Рэйнальда ў рэшце рэшт змушаны змірыцца з яе рашэннем.

Высновы. Мастацка-аўтабіяграфічная аповесць А. Брва (як спавадальны наратыў пра юначае і сталае разуменне жыцця ў познесавецкую эпоху) апелюе перадусім да пачуццяў чытача. Аднак разам з тым тэкст А. Брва з’яўляецца важным інфармацыйным рэсурсам: пэўным варыянтам сацыякультурнай практыкі, знаёмства з якім дазваляе чытачу апасродкавана атрымаць каштоўны жыццёвы вопыт. Ніводная сацыяльная якасць асобы не з’яўляецца прыроджанай – самасвядомасць, самаідэнтыфікацыя, перакананні, каштоўнасці і жыццёвыя мэты генетычна не кадзіруюцца і не перадаюцца. У творы выразна адлюстравана, што сацыялізацыя мае на ўвазе эмацыянальную сталасць (пэўны ўзровень рацыянальнасці, самакантролю, абмежавання сфер для праяўленняў імпульсіўнасці і інш.), здольнасць да сур’ёзнай рэфлексіі, адказнасць за прынятыя рашэнні і ўчынкi. Усё гэта – базавыя навыкі, што дазваляюць асобе асэнсавана засвойваць сацыяльныя ролі і выбудоваць устойлівыя сацыяльныя адносіны. Інфантальнасць гераіні, як і эмацыянальна-валявая няспеласць выяўляюцца ў тым пачуцці неабароненасці, якое набліжана да хваравітага псіхалагічнага комплексу, завышанай самаацэнцы, павышанай патрабавальнасці да ўвагі і клопату пра сябе з боку іншых людзей, шматлікіх кампенсаторных рэакцыях. Інфантальнасць пазбаўляе магчымасці адэкватна ацэньваць аб’ектыўную сацыяльную рэальнасць. Сутыкаючыся з праблемамі, гераіня аповесці А. Брва не столькі намагаецца самастойна іх вырашаць, колькі жадае, каб хтосьці зрабіў гэта за яе. Натуральна, не здолеўшы сацыялізавацца ва

ўласнай краіне, яна фактычна не мае шанцу на паўнаватарскую адаптацыю ў іншакультурным асяроддзі.

Аўтабіяграфічная аповесць “Каменданцкі час для ластавак” з’яўляецца каштоўным урокам для чытача. Тут раскрыты прычынна-выніковыя сувязі драмы маладой дзяўчыны з адсутнасцю ў яе вопыту базавай сацыялізацыі, і гэта заканамерна прыводзіць да немагчымасці інкультурацыі Алесі ў той далёкай краіне, дзе ёй марылася жыць у гармоніі з сабой і светам.

Сацыядынаміка культуры, актуалізацыя пэўных функцый літаратуры знаходзяцца ў непасрэднай залежнасці ад змен і развіцця грамадства. Мастацкая літаратура вызначае напайненне персонасферы героямі, што ўвасабляюць сацыяльныя і культурныя стандарты, вызначальныя для жыццёвых арыенціраў асобы.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Вернадский, В. И. Философские мысли натуралиста / В. И. Вернадский. – М. : Наука, 1988. – 520 с.
2. Бачинин, В. А. Социология литературы как пространство гуманитарных экспериментов / В. А. Бачинин // Социол. журн. – 2011. – № 4. – С. 101–115.
3. Илимбетова, А. А. Глобальный процесс феминизации миграции / А. А. Илимбетова // Век глобализации. – 2013. – № 1. – С. 79–91.
4. Пальников, М. С. Четвертая волна эмиграции: особенности и последствия / М. С. Пальников // Русское зарубежье: история и современность : сб. ст. / Рос. акад. наук, Ин-т науч. информ. по обществ. наукам. – М., 2013. – Вып. 2. – С. 253–276.
5. Тюрюканова, Е. В. Миграция женщин из России: еще одна «стратегия успеха»? / Е. В. Тюрюканова // Гендерные аспекты социальной трансформации : сб. ст. / отв. ред. М. М. Малышева – М., 1996. – С. 84–103.
6. Рязанцев, С. В. Брачная эмиграция женщин из России: причины, особенности, последствия / С. В. Рязанцев, С. Ю. Сивоплясова, Ш. Ш. Гафурова // Науч. обозрение. Сер. 1, Экономика и право. – 2017. – № 4–5. – С. 5–12. <https://doi.org/10.26653/2076-4650-2017-4-5-01>
7. Браво, А. “Писатель не может позволить себе успокоиться” / А. Браво // Неман. – 2010. – № 11. – С. 3–6.
8. Брава, А. Каменданцкі час для ластавак : апавесці, апавяданні / А. Брава. – Мінск : Маст. літ., 2004. – 183 с.
9. Основы социокультурной интеграции и адаптации : учеб. пособие / сост.: М. Е. Попов, С. В. Попова. – Ставрополь : Изд-во СКФУ, 2015. – 121 с.
10. Гаспаров, М. Л. Записи и выписки / М. Л. Гаспаров [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Новое лит. обозрение, 2008. – 387 с.

References

1. Vernadskii V. I. *Philosophical thoughts of a naturalist*. Moscow, Nauka Publ., 1988. 520 p. (in Russian).
2. Bachinin V. A. Sociology of literature as a space of humanitarian experiments. *Sotsiologicheskii zhurnal = Sociological Journal*, 2011, no. 4, pp. 101–115 (in Russian).
3. Ilimbetova A. A. The global process of migration’s feminization. *Vek globalizatsii [Age of Globalization]*, 2013, no. 1, pp. 79–91 (in Russian).
4. Pal’nikov M. S. The fourth wave of emigration: features and consequences. *Russkoe zarubezh’e: istoriya i sovremennost’: sbornik statei [Russian diaspora: history and modernity: collection of articles]*. Moscow, 2013, iss. 2, pp. 253–276 (in Russian).
5. Tyuryukanova E. V. Migration zhenshchin track Rossii: yeshche odna “strategy uspekha”? *Gendernye aspekty sotsial’noi transformatsii: sbornik statei [Gender aspects of social transformation: collection of articles]*. Moscow, 1996, pp. 84–103 (in Russian).
6. Ryazantsev S. V., Sivoplyasova S. Yu., Gafurova Sh. Sh. Marriage emigration of women from Russia: reasons, features, consequences. *Nauchnoe obozrenie. Seriya 1, Ekonomika i pravo = Scientific Review. Series 1. Economics and Law*, 2017, no. 4–5, pp. 5–12 (in Russian). <https://doi.org/10.26653/2076-4650-2017-4-5-01>
7. Bravo A. “The writer cannot afford to calm down”. *Neman*, 2010, no. 11, pp. 3–6 (in Russian).
8. Brava A. *The curfew time for swallows*. Minsk, Mastatskaya litaratura Publ., 2004. 183 p. (in Belarusian).
9. Popov M. E., Popova S. V. (comp.). *Fundamentals of socio-cultural integration and adaptation*. Stavropol, Publishing House of North-Caucasian Federal University, 2015. 121 p. (in Russian).
10. Gasparov M. L. *Notes and extracts*. 2nd ed. Moscow, Novoe literaturnoe obozrenie Publ., 2008. 387 p. (in Russian).

Информация об авторе

Олейник Лада Викторовна – кандидат филологических наук, доцент кафедры истории белорусской литературы. Белорусский государственный университет (пр. Независимости, 4, 220050, Минск, Республика Беларусь). E-mail: lada_oleinik@mail.ru

Information about the author

Lada V. Aleinik – Ph. D. (Philol.), Associate Professor of the Department of the History of Belarusian Literature. Belarusian State University (4 Nezavisimosti Ave., Minsk 220050, Belarus). Email: lada_oleinik@mail.ru